

(м'яч великий, круглий, червоний). Таким чином, керівництво дорослого має бути спрямоване не тільки на навчання малювання, а й на розвиток сприйняття уяви. Специфічну побудову обстеження об'єкта, підкріплену словом, слід включати в різні види образотворчої діяльності. Специфіка побудови обстеження предмета полягає в тому, що зорове і тактильне сприйняття об'єкта має цілеспрямовано і максимально коментуватись мовленням дорослого. Формування здатності порівнювати на заняттях образотворчої діяльністю, допомагає дітям усвідомити дії з різними предметами, звернути увагу на різні ознаки предметів, виконувати різні дії, будувати протиставлене мовлення.

Дитина зі стертою формою дизартрії повинна оволодіти засобами творчих дій, які в подальшому допоможуть їй самостійно організувати свою діяльність.

Таким чином, образотворча діяльність – одна з основоположних сторін розвитку мовлення молодшого школяра зі стертою формою дизартрії. На уроках образотворчого мистецтва вирішуються спеціальні корекційні завдання з розвитку мовлення дітей, збагачується словник, удосконалюється розмовне мовлення, підготовлюється поява зв'язного мовлення тощо. Використовуючи різні види образотворчої діяльності, можна розвивати у дітей зорово-моторну координацію рухів, їх точність, обсяг і спрямованість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксенова М. В. Развитие тонких движений пальцев рук у детей с нарушением речи / М. В. Аксенова // Дошкольное воспитание – М. : АСТ. – 1990 – № 8 – С. 17.
2. Архипова Е. Ф. Корекційно-логопедична робота з подолання стертої дизартрії у дітей / Е. Ф. Архипова. – М. : АСТ : Астрель, 2008. – 254 с.
3. Балобанова В. П. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения / В. П. Балобанова Л. Г. Богданова, Л. В. Венедиктова и др. – СПб. : Детство-пресс, 2001 – 246 с.
4. Блинкова Н. В. Развитие творчества и изобразительности у логопедов / Н. В. Блинкова // Педагогическое обозрение. – 2007. – № 1. – С. 24.
5. Богатеева З. А. Чудесные поделки из бумаги / З. А. Богатеева – М. : Просвещение, 1992. – 208 с.

6. Волкова Л. С. Логопедия / Под ред. Л. С. Волковой. – М. : Академия, 2002. – 680 с.

УДК 376.1-056.264-053.4:372.461:615.851.4

М. І. Вихристюк

магістр спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

А. І. Кравченко

кандидат педагогічних наук, доцент
(науковий керівник)

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СЕНДПЛЕЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКО- ГРАМАТИЧНОГО АСПЕКТУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлено особливості застосування сендплею у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Подано рекомендації щодо впровадження цього методу на логопедичних заняттях.

В статті освещены особенности применения сендплея у детей младшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи. Поданы рекомендации по внедрению этого метода на логопедических занятиях.

The article highlights the features of the application sandpley in young preschool children with the general underdevelopment of speech. Recommendations for implementation of this method for speech therapy classes.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ), сендплей, лексико-граматичний аспект мовлення, корекційно-логопедична робота.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи (ОНР), сендплей, лексико-грамматический аспект речи, коррекционно-логопедическая работа.

Keywords: general underdevelopment of speech (GUS), sandplay, lexical and grammatical aspect of speech, speech therapy remedial work.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства одним із найбільш тяжких і розповсюджених дефектів мовлення є загальне недорозвинення мовлення, специфіка якого полягає в системному порушенні всіх аспектів і форм мовлення.

Діти із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) є основним контин-

гентом логопедичних груп дошкільних освітніх установ. Вони становлять складну групу, різнорідну за тяжкості дефекту і його природою.

Проблема формування лексико-граматичного аспекту мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення посідає одне з провідних місць у сучасній логопедії. Саме тому слід звернути увагу на своєчасне виявлення й усунення порушень лексико-граматичного аспекту мовлення таких дітей, що є актуальною проблемою сьогодення. Це передбачає постійний пошук і розробку інноваційних засобів корекційно-логопедичного впливу, які б позитивно впливали на мовленнєвий розвиток дітей. Одним з таких напрямів у логопедії є використання сендплею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури засвідчив, що проблеми діагностики та корекції порушень при загальному недорозвиненні мовлення висвітлені у численних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених (Л. Бартенєва, Л. Єфіменкова, Р. Лалаєва, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, Т. Філічева, М. Шевченко та ін.) [4]. Однак, як переконують дані сучасних психологічних, лінгвістичних, психолінгвістичних, логопедичних досліджень мовленнєвої діяльності при нормальному та порушеному онтогенезі, певного перегляду потребують зміст і методики корекційного навчання з розвитку лексико-граматичного аспекту мовлення. При цьому найбільш суттєві недоліки виявляються під час засвоєння і використання дітьми на практиці лексики та граматики рідної мови (Р. Лалаєва, Р. Левіна, В. Селіверстов, Є. Соботович, Н. Уфімцева, Т. Ушакова, Г. Чиркіна, О. Шахнарович та ін.) [3].

Проблемі навчання та виховання молодших дошкільників із ЗНМ присвячено окремі науково-методичні дослідження (В. Аванесова, Ж. Антипова, Г. Бавікіна, Г. Розенгарт-Пупко, Б. Садирова та ін.), однак отримані дані не розглядаються з позицій загального підходу до вивчення мовленнєвої функції, не враховують диференційованої структури комунікативного і лінгвістичного компонентів мовленнєвої діяльності та окремих складових, а також специфіку їх порушень у дітей. Це своєю чергою, свідчить, що на

сучасному етапі розвитку логопедичної науки досі не розроблена система корекційно-розвивального навчання та виховання дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ [5].

Мета статті: висвітлити корекційні можливості й особливості застосування сендплею на логопедичних заняттях і розглянути його вплив на формування лексико-граматичного аспекту мовлення дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальне недорозвинення мовлення – складне мовленнєве порушення, при якому в дитини з нормальним слухом та інтелектом порушуються всі компоненти мови: лексика, фонетика, граматики. Мовленнєве недорозвинення може бути виражене по-різному: від повної відсутності мовленнєвих засобів спілкування до розгорнутого мовлення з окремими елементами лексико-граматичного та фонетичного недорозвинення.

Діти із ЗНМ мають особливі освітні потреби, і, перш за все, їм необхідна комплексна психолого-педагогічна і логопедична допомога.

Однією зі складових цього комплексу є інноваційна технологія – сендплей. Метод sandplay (дослівно – пісочна гра) являє собою одну з незвичайних технік аналітичного процесу, під час якого дитина будує власний світ у мініатюрі з піску і невеличких фігурок. Цей метод бере початок від прадавніх дитячих ігор з улюбленим матеріалом – піском, а також сучасних психологічних методик, що трансформували в інтегровану технологію різнобічного розвитку дитини [2].

Сендплей – це корекційний метод, що активізує психічну енергію і відкриває перед людиною шлях до змін.

Ігри з піском спрямовані на:

- розвиток мовлення (формування мовленнєвого висловлювання, підготовка органів мовлення і слуху дитини до сприйняття правильного звуку і правильної артикуляції);
- сенсорний розвиток (розвиток сприйняття: кольору, форми, величини);
- розвиток мислення, уваги, пам'яті, уяви;
- розвиток дрібної моторики;
- естетичне виховання;
- розвиток емоційної сфери;
- розвиток творчих здібностей;
- соціальний розвиток (навички

спілкування) [1].

На сьогодні метод сендплею – це потужна логопедично-психолого-педагогічна технологія, яка ефективно впливає на мовленнєвий розвиток дітей.

У центрі кімнати, де проводиться робота за методом сендплею, на рівні столу встановлюється лоток із піском розміром 57 x 72 см, який відповідає полю зору дитини, яка стоїть перед лотком. Лоток, глибина якого становить приблизно 8-10 см, заповнений промитим, якісним піском для того, щоб можна було занурюватись у нього або будувати піскові фігури вгору до необхідної висоти. Підставку для лотка краще пофарбувати у блакитний колір, щоб за бажання можна було створити ілюзію води на дні лотка. Також потрібно передбачити можливість змішувати пісок з водою, якщо дитині буде необхідно сформувати або створити різні вологі ландшафти на кшталт болота.

Крім того, має бути достатньо різноманітних мініатюрних фігур: людей, тварин, дерев, рослин, квітів, будівель, зокрема, культових, і знарядь їх створення, мостів, автомобілів, вагонів тощо [6].

Фігурки людей і тварин дозволяють урізноманітнити ігри. На відміну від ляльок, вони статичні, але чотирирічним дітям із ЗНМ зручно захоплювати їх долонею.

Анімалістичні іграшки передають як реалістичний образ тварин, так і узагальнені художні образи з індивідуальними рисами. Молодшим дошкільникам із ЗНМ більш зрозумілі художні образи тварин, але для засвоєння категоріального рівня лексичних узагальнень знадобляться іграшки і на позначення реалістичних образів (наприклад, кіт, собака, заєць, вовк тощо).

Технічна іграшка повинна давати можливість імітувати основні функції предмета. Так, наприклад, у машини мають рухатися колеса, відчинятися дверцята тощо. Завдяки таким іграшкам у дітей формується розумова операція аналізу. Молодші дошкільники із ЗНМ засвоюють назви частин предметів, знайомляться з узагальненням «транспорт».

У молодшій логопедичній групі для дітей із ЗНМ бажано використовувати геометричні будівельні матеріали, що складаються з набору кубів, цеглин, пластин, призм, конусів, пірамід і

циліндрів.

Для чотирирічних дітей із ЗНМ особливе значення мають колір і форма, тому мініатюри повинні бути насичених, контрастних кольорів або гармонійної кольорової гамою, що взаємно доповнюють один одного, посилюючи художню виразність.

Форма проведення занять залежить від індивідуальних особливостей дітей. Рекомендована тривалість фронтального заняття молодших дошкільників – 20 хвилин, індивідуального і підгрупового – 15 хвилин.

Під час спільних логопедичних занять із дітьми молодшого дошкільного віку були проведені як ігри-заняття з піском, так і традиційні логопедичні заняття з використанням елементів піскотерапії.

Поєднання піскової терапії та дидактичних ігор дозволило збагатити словник дітей, уточнити знання щодо назв предметів, їх призначення, виконати групування предметів: іграшки, меблі, дикі та свійські тварини, посуд. Діти із задоволенням зачували чистомовки, склали речення, короткі оповідання, казки.

На заняттях граматичні завдання перепліталися з лексичними. Спочатку діти виконували різні фонетичні, граматичні та лексичні вправи, а згодом навчалися розповідати.

Особливо добре підходить метод сендплею для дітей, які з певної причини (психологічна, поведінкова і т.д.) відмовляються виконувати різні завдання на занятті.

З метою активізації та збагачення словника молодших дошкільників із ЗНМ логопедові потрібно використовувати сендплей, спираючись на такі складові: а) розвивати вміння слухати та чути звернене мовлення дорослого (прості інструкції, віршики, казочки, оповідання), реагувати на ритмічність, мелодійність і емоційну виразність голосу (питальні, окличні, розповідні речення); б) формувати у дітей елементарні уявлення та поняття про явища навколишньої дійсності (природа, життя тварин, деякі доступні їх розумінню явища суспільного життя, праця дорослих, часові та просторові відношення, призначення предметів тощо) у процесі практичної діяльності із залученням аналізаторів (зір, слух, дотик); в) розвивати здатність до

узагальнення (іграшки, їжа, посуд, тварини тощо); г) наближати звукоскладову наповнюваність звукосполучень і слів до норми; г) створювати активні висловлювання дітей шляхом виконання простих словесних інструкцій за зразком і без нього з коментуванням дій, відповідей на чіткі зрозумілі запитання; д) вчити говорити простими, граматично узгодженими реченнями [7].

Для формування лексико-граматичного аспекту мовлення молодших дошкільників із ЗНМ можна використовувати такі ігри з піском:

1. Гра «Чого не стало»

Мета: закріплення використання іменників у родовому відмінку.

Обладнання: пісочниця з вологим піском, різні фігурки.

Хід гри. Логопед закопує один предмет у пісочницю, а потім просить дитину розповісти, що змінилося в пісковій картині.

2. Гра «Я робив – я зробив»

Мета: навчати вживанню дієслів першої особи однини теперішнього і минулого часу (закопую – відкопую, відкопував – закопував).

Обладнання: пісочниця з мокрим піском, площинні фігурки.

Хід гри. Логопед перед заняттям ховає в піску фігурки та пропонує дитині їх відкопати, коментуючи свої дії (я відкопую іграшку, я відкопав іграшку, це слоник і т.п.). Потім логопед пропонує дитині самій закопати іграшки в пісок, розповідаючи про свої дії (я закопую, я відкопую ... і т.п.).

3. Гра «Звірятка на доріжках»

Мета: вчити дітей користуватися моделями – вміти співвідносити картинки з певними знаками; навчати вживанню однини та множини іменників; закріплювати знання про диких тварин та їх дитинчат.

Обладнання: пісочниця з мокрим піском, площинні фігурки дерев, ялинок, пнів, іграшка жабеня, кольорові картонні кола – моделі, на позначення диких тварин: помаранчевий – лисиця, білий – заєць, сірий – вовк, коричневий – ведмідь і т. д.

Хід гри. Логопед показує іграшкове жабеня, розповідає, що воно живе в болоті, дуже любить подорожувати, але ще зовсім мале і дурне жабеня заблукало і потрапило до лісу. Хто ж зустрівся йому в лісі?

Логопед із дітьми розглядають кольорові моделі, визначають, який колір відповідає певному мешканцеві лісу. Дітям пропонується обрати собі тварин і сховати їх за деревами. Логопед бере на себе роль жабеняти, яке зустрічає різних лісових тварин і вступає з ними в діалоги.

4. Гра «Чарівний скарб»

Мета: вправляти в орієнтуванні в просторі на підставі словесних вказівок; розвивати вміння працювати в піску пальчиками та знаходити сховані іграшки; домагатися чіткого вимовлення закінчень слів.

Обладнання: пісочниця з мокрим піском, «чарівний скарб», набір іграшок з «кіндер-сюрпризу», площинні зорові орієнтири, лялька-чарівниця.

Хід гри. У руках логопеда – лялька-чарівниця із Дивокраю. Логопед говорить, що чарівниця дуже любить робити сюрпризи. Пролітаючи над чарівним полем (пісочницею), вона зачарувала його, сховавши там багато цікавих сюрпризів. Але це ще не все. Десять захований чарівний скарб. Шукати треба двома пальчиками, чітко виконуючи вказівки чарівниці. Переможе той, хто першим відшукає і сюрпризи, і скарб. Діти шукають по одному, вимовляючи вголос план пошуку скарбу.

Отже, враховуючи всі позитивні ефекти та характеристики інноваційного методу сендплею, можна вважати доцільним його використання під час корекційно-логопедичної роботи з молодшими дошкільниками із ЗНМ.

Висновки. Підводячи підсумки, зазначимо, що саме у пісочниці створюється додатковий акцент на тактильну чутливість, розвивається «мануальний інтелект». Тому перенесення традиційних корекційних, навчальних і розвивальних завдань у пісочницю дає додатковий ефект. З одного боку, істотно підвищується мотивація дитини до занять, з іншого – більш інтенсивно і гармонійно відбувається формування лексико-граматичного аспекту мовлення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці програмного забезпечення занять із комплексної корекційно-логопедичної роботи для дітей молодшого дошкільного віку, які страждають на ЗНМ, із застосуванням сендплею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук З. В. Пісочна терапія як засіб різнобічного розвитку дітей дошкільного віку / З. В. Бондарчук // Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти : зб. наук.-метод. праць / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 574 с.
2. Громова О. Е. Инновации – в логопедическую практику: метод. пособие для дошк. образоват. учреждений / сост. О. Е. Громова. – М. : ЛИНКА-ПРЕСС, 2008. – 232 с.
3. Рібцун Ю. В. До проблеми вивчення загального недорозвинення мовлення в дітей молодшого дошкільного віку / Ю. В. Рібцун // Актуальні проблеми сучасної логопедії : матеріали конф. – К. : Освіта України, 2007. – С. 29-32.
4. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-метод. комплекс / Ю. В. Рібцун. – К.: Освіта України, 2011. – 292 с.
5. Рібцун Ю. В. Формування усного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним мовленнєвим недорозвитком : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Рібцун Юлія Валентинівна. – К., 2010. – 560 с.
6. Сакович Н. А. Технология игры в песок. Игры на мосту / Н. А. Сакович. – СПб. : Речь, 2006. – 176 с.
7. Шик Л. А. Пісочна терапія в роботі з дошкільниками / упоряд. Л. А. Шик, Н. І. Дикань, О. М. Гладченко, Ю. М. Черкасова – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 127 с.

УДК 376.36:371

О. Я. Кривцова

кандидат педагогічних наук, доцент
(науковий керівник)

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С.Макаренка

Ю. А. Вовк

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

У статті подано характеристику особливостей усного мовлення дітей середнього шкільного віку із заїканням.

В статтє представлена характеристика особливостей усної речі дітей середнього шкільного віку з заїканням.

The article presents the characteristic features of the speech of teenagers with stuttering.

Ключові слова: заїкання, уснемовлення, корекційне навчання, підлітки, мовленнєва діяльність.

Ключевые слова: заикание, устная речь, коррекционное обучение, подростки, речевая деятельность.

Keywords: stuttering, speech, special education, teenagers, speech activity.

Постановка проблеми. Усне мовлення – форма мовленнєвої діяльності, яка виконує комунікативну функцію й забезпечує формування мовної, мовленнєвої і комунікативної компетентності особистості. Порушення комунікативної здатності дитини, спричиняє неготовність до повноцінної соціальної взаємодії яка може бути обумовленою таким тяжким мовленнєвим порушенням як заїкання.

Заїкання є предметом вивчення медиків, педагогів, психологів, спеціалістів соціальної роботи тощо. Враховуючи постійне зростання кількості дітей, які страждають на це захворювання, останнім часом зріс інтерес до заїкання як до проблеми, яка на сьогодні є актуальною та такою, що потребує подальших наукових досліджень і підходів щодо комплексної медичної, психолого-педагогічної, психофізіологічної та соціальної реабілітації.

Дослідження особливостей усного мовлення дітей середнього шкільного віку із заїканням на сьогодні є актуальним та водночас недостатньо вивченим питанням сучасної логопедії, хоча й неодноразово здійснювалися спроби аналізу порушень мовлення у дітей із заїканням [2; 3]. Численні дослідники звертали увагу на вади різних сторін їхнього мовлення, труднощі формування мовленнєвих умінь та навичок. Проте, комплексного дослідження мовленнєвої діяльності цієї категорії дітей із урахуванням психологічних механізмів порушень, стану сформованості різних форм, видів та компонентів мовленнєвої діяльності, взаємозв'язку вад мовлення із заїканням досі не проводилося.

Аналіз актуальних досліджень. Аналізуючи стан дослідження зазначеної проблеми ми звернули увагу на дещо односторонні погляди на структуру дефекту мовленнєвого розвитку у дітей із заїканням. Найбільшу увагу науковців привертало порушення, що проявляються у вадах звуковимови, окремих недоліках словника чи аграматизмах [1; 4].